

ศึกษาและปฏิบัติธรรม

ครั้งที่ ๖๘ อิทํปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท ตอนที่ ๖

๑๖ พฤษจิกายน ๒๕๕๓

อ.สุภีร์ ทุมทอง

๑. ความสำคัญ

- ๑.๑ เป็นความจริงที่ไม่ขึ้นกับการอุปถัมภ์ของพระศาสนา
- ๑.๒ เป็นธรรมลึกซึ้งเหนือตรรกะ
- ๑.๓ เป็นธรรมที่พระโพธิสัตว์พิจารณาก่อนตรัสรู้
- ๑.๔ ไม่เห็นธรรมนี้ไม่อาจพ้นการวนเวียน
- ๑.๕ เป็นสิ่งที่ควรรู้อันประเสริฐ
- ๑.๖ เห็นปฏิเสธสมุปบาทชื่อว่าเห็นธรรม
- ๑.๗ รู้ธรรมะนี้แล้วได้ชื่อว่ามีสัมมาทิฐิ
- ๑.๘ รู้ธรรมะนี้แล้วได้ชื่อว่าเป็นสมณะแท้
- ๑.๙ รู้ธรรมะนี้แล้วหมดความสงสัยในจันทรคติเป็นต้น
- ๑.๑๐ ปฏิเสธสมุปบาทเป็นธรรมเทศนาสายกลาง

๒. สิ่งที่ควรทราบเกี่ยวกับปฏิเสธสมุပ္บาท

- ๒.๑ ปฏิเสธสมุပ္บาทคืออริยสัจที่ใครๆ คัดค้านไม่ได้
- ๒.๒ ปฏิเสธสมุပ္บาททุกอาการมีลักษณะแห่งความเป็นอริยสัจ
- ๒.๓ ปฏิเสธสมุပ္บาทแสดงความเกิดขึ้นแห่งทุกข์ในปัจจุบัน
- ๒.๔ ปฏิเสธสมุပ္บาทแสดงความดับแห่งทุกข์ในปัจจุบัน
- ๒.๕ ปฏิเสธสมุပ္บาทแสดงความไม่มีเหตุต้นตออันแรกสุด
- ๒.๖ ปฏิเสธสมุပ္บาทแสดงแต่เรื่องความไม่มีตัวตน
- ๒.๗ ปฏิเสธสมุပ္บาทแสดงที่มาของความหลากหลาย
- ๒.๘ ปฏิเสธสมุပ္บาทแสดงปัจเจกอาการในจิตใจ สังคมและโลก

๓. ปฏิจ্ঞสมุปบาทที่เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติธรรม

๓.๑ มีทุกข์ จึงมีศรัทธา

๓.๒ ปฏิจ্ঞสมุปบาทดับได้กลางสาย

๓.๓ มีเวทนา ไม่จำเป็นต้องมีตัณหา

๓.๔ ปฏิจ্ঞสมุปบาทของวิชาและวิมุตติ

๓.๕ ปฏิจ্ঞสมุปบาทของวิมุตติญาณทัสสนะ

๓.๖ ปฏิจ্ঞสมุปบาทของการทำอหัตตัมให้สมบูรณ์

๓.๗ ไม่ต้องมีเจตนา ธรรมย่อมไหลไปสู่ธรรม

๓.๘ ปฏิจจสมุปบาทแห่งการแทงตลอดบรมสัจจะ (๑)

นาฬิ กิกฺขเว อาทิเกเนว อญฺญารารณํ วทามิ.

อปีจ กิกฺขเว **อนุปุพฺพสิกฺขา** **อนุปุพฺพกิริยา** **อนุปุพฺพปฏิปทา**

อญฺญารารณา โหติ. กถญจ กิกฺขเว **อนุปุพฺพสิกฺขา** **อนุปุพฺพกิริยา**
อนุปุพฺพปฏิปทา อญฺญารารณา โหติ?

อิธ กิกฺขเว **สทฺธราชาโต** อุปสงฺกมฺติ, อุปสงฺกมนฺโต ปยิริอุปาสติ,
ปยิริอุปาสนฺโต โสตํ โอทหติ, โอทิตโสโต ฌมฺมํ สุณฺนาติ,
สุตฺวา ฌมฺมํ ชาเรติ, ฌตํ ฌมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขติ,

ม.ม. ๑๓/๑๘๓ กิฏฺฐากิริยสูตร

๓.๘ ปฏิจจสมุปบาทแห่งการแทงตลอดบรมลััจจะ (๒)

อตถํ อูปปริกุขโต ฌมฺมา นิชฌานํ ขมนฺติ,
ฌมฺมนิชฌานกฺขนฺติยา สติ ฌนฺโท ชายติ, ฌนฺทชาโต อุตฺสหติ,
อุตฺสหาเหตุวา ตฺลลติ, ตฺลลยิตฺวา ปทหติ, ปหิตตฺโต สมานอ
กาเยน เจว ปรมํ สจฺจํ สจฺจนิกรฺโรติ, ปญฺญาย จ นํ อตีวิชฺฌ ปสฺสติ.
สาปี นาม ภิกฺขเว สทฺธา นาโหสิ, ตมฺปิ นาม ภิกฺขเว อูปสงฺกมํ
นาโหสิ, ... ตมฺปิ นาม ภิกฺขเว ปธานํ นาโหสิ.
วิปฺปฏิปนฺนาตฺถ ภิกฺขเว, มิจฺฉาปฏิปนฺนาตฺถ ภิกฺขเว,
กิวทฺทเรวิเม ภิกฺขเว โมฆปฺริสา อปกฺกนฺตา อิมสฺมา ฌมฺมวินยา.

ม.ม. ๑๓/๑๘๓ กิฎาภิริสูตร

๓.๕ ปฏิจจสมุปบาทแห่งจิตที่หลุดพ้นด้วยดี (๑)

อนิจจํเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุ **จกฺขุ** อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี,
สาสฺส โหตี สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺนตี,
นฺนฺทิกฺขยา รากฺกขโย, รากฺกขยา นฺนฺทิกฺขโย,
นฺนฺทிரากฺกขยา จิตฺตํ สุวิมุตฺตฺนฺติ วุจฺจตี

ถ.สพ. ๑๘/๑๕๖ อัมมัตตนนทิกขยสูตร

๓.๕ ปฏิจจสมุปปาทแห่งจิตที่หลุดพ้นด้วยดี (๒)

อนิจฺเจเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฐเป อนิจฺจาติ ปสฺสตี,
สาสฺส โหติ สมฺมาทิฏฺฐิ, สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพิณฺทตี,
นฺนุทิกฺขยา รากฺกขโย, รากฺกขยา นฺนุทิกฺขโย,
นฺนุทิรากฺกขยา จิตฺตํ สุวิมฺุตฺตนฺตติ วุจฺจตี.

สํ.สพฺวา. ๑๘/๑๕๗ พหิรนนทิกขยสูตร

๓.๕ ปฏิจจสมุปบาทแห่งจิตที่หลุดพ้นด้วยดี (๓)

จกฺขุ ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกโรถ, **จกฺขุอนิจฺจตฺตฺจ** ยถาภูตํ สมนุปลสฺสถ,
จกฺขุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส มนสิกโรนฺโต
จกฺขุอนิจฺจตฺตฺจ ยถาภูตํ สมนุปลสฺสนฺโต จกฺขุสฺมีปิ นิพฺพินฺนฺตติ,
นนฺติกฺขยา รากฺกฺขโย, รากฺกฺขยา นนฺติกฺขโย,
นนฺตிரากฺกฺขยา จิตฺตํ สุวิมุตฺตนฺตติ วุจฺจติ.

สํ.สพฺวา. ๑๘/๑๕๘ อัมมัตตอนิจจันนํทิกขยสูตร

๓.๑๐ ปฏิจจสมุปบาทแห่งการปรินิพพานเฉพาะตน (๑)

รูป ภิภุขเว อนิจจํ, ยทนิจจํ ตํ ทุกจํ, ยํ ทุกจํ ตทนตฺตา,
ยทนตฺตา ตํ “เนตํ มม, เนโสหมสมฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญา ย ทฏฺฐพฺพํ. เวทนา อนิจฺจา ...
สญฺญา อนิจฺจา ... สงฺขารา อนิจฺจา ... วิญฺญาณํ อนิจจํ ...

สํ.ขนฺธ. ๑๗/๔๖ ทุติยอนิจจสูตร

๓.๑๐ ปฏิจจสมุปบาทแห่งการปรินิพพานเฉพาะตน (๒)

เอวเมตํ ยถากุตํ สมมปฺปญฺญา ย ปสฺสโต ปุพฺพนุตานุทิจฺฉิโย
น โหนฺติ, ปุพฺพนุตานุทิจฺฉิโน อสฺติ อปรนุตานุทิจฺฉิโย น โหนฺติ,
อปรนุตานุทิจฺฉิโน อสฺติ ถามโส ปรามาสฺโส น โหติ,
ถามเสว ปรามาสฺเส อสฺติ รูปสฺมี ... เวทนาย ... สญฺญา ย ... สงฺขารเสสุ ...
วิญฺญาณสฺมี จิตฺตํ วิรชฺชติ, วิมฺจุจติ อนุปาทาย อาสเวหิ.
วิมฺุตตตฺตา จิตฺ, จิตตฺตา สนฺตฺตฺติ, สนฺตฺตฺตตฺตา น ปรีตสฺสติ,
อปรีตสฺสํ ปจฺจตฺตณฺเวย ปรีนินุพพายติ, ...

สํ.ขนฺธ. ๑๗/๔๖ ทุติยอนิจฺจสูตร

๓.๑๑ ปฏิจจสมุปบาทแห่งที่อาศัย (๑)

ปญฺจิมานิ โภ โคตม อินฺทฺริยานิ นานาวิสยานิ นานาโคจรานิ
น อณฺณมณฺณสฺส โคจรวิสยํ ปจฺจนฺนุโกนฺตติ.
กตมานิ ปญฺจ. จกฺขุณฺทฺริยํ โสตฺติณฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ
ชีวฺหิณฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ. อิมสํ นฺุ โข โภ โคตม ปญฺจนฺนํ
อินฺทฺริยานํ นานาวิสยานํ นานาโคจรานํ น
อณฺณมณฺณสฺส โคจรวิสยํ ปจฺจนฺนุโกนฺตทานํ
กํ ปฏิสรณํ โภ จ เนสํ โคจรวิสยํ ปจฺจนฺนุโกตติ.

สํ.มหา. ๑๕/๕๖๗-๕๗๑

๓.๑๑ ปฏิจจสมุปบาทแห่งที่อาศัย (๒)

... มโน ปฏิสรณํ มโน จ เนสํ โจรวิสยํ ปจฺจนุโกติ.

มนสฺส ปน โภ โคตม กิ ปฏิสรณํ.

มนสฺส โข พุราหุมนฺ สติ ปฏิสรณํ

สตฺติยา ปน โภ โคตม กิ ปฏิสรณํ.

สตฺติยา ปน โข พุราหุมนฺ วิมุตฺติ ปฏิสรณํ.

มุตฺตฺติยา ปน โภ โคตม กิ ปฏิสรณํ.

วิมุตฺตฺติยา โข พุราหุมนฺ นิพฺพานํ ปฏิสรณํ.

๓.๑๑ ฎัจจสมุปบาทแห่งที่อาศัย (๓)

นิพพานสุส ปน โภ โคตม ก็ ฎัฏฐรณั.

อจจสรา พุราหุณน ปญหั นาสกขิ

ปญหสุส ปริญนตุ คเหตุ.

นิพพานอคั หิ พุราหุณน พุรหุณจริยั วุสสุติ

นิพพานปรายนั นิพพานปริญสานั.

๓.๑๒ ปฏิจจสมุปบาทแห่งที่สุคทุกข์

นิสฺสิตสฺส จลิตํ, อนิสฺสิตสฺส จลิตํ นตฺถิ,
จลิตฺเต อสฺสตี ปสฺสทฺธิ, ปสฺสทฺธิยา สติ นติ น โหติ,
นตฺติยา อสฺสตี อากตฺติคตฺติ น โหติ,
อากตฺติคตฺติยา อสฺสตี จุตฺตูปปาโต น โหติ,
จุตฺตูปปาเต อสฺสตี เนวฺริช น หุริํ น อุกฺกมฺมนฺตเรณ.
เอเสวนฺนุโต ทุกฺกขสฺส.

ขุ.อ. ๒๕/๓๔ จตุตถนิพพานปฏิสังยุตตสูตร

สวัสดีครับ

